

آشنایی با برنامه‌ها و نهادهای ارزیابی پژوهش

دکتر ونداد شریفی

دانشگاهی دارای نمره بالاتر در کیفیت پژوهش سهم بیشتری از بودجه را به خود اختصاص می‌دهند. از نتایج این برنامه ارزیابی در سیاستگذاری‌ها هم استفاده می‌شود. برخی بررسی‌ها نشان داده است که از زمان آغاز به کار RAE، کارآمدی و بهره‌وری پژوهش در انگلستان رشد قابل توجهی داشته به نحوی که ادعا می‌شود با در نظر داشتن هزینه صرف شده، پژوهش‌های تولید شده در انگلستان بیشترین استفاده را در مقایسه با سایر کشورها داشته است.

نحوه ارزیابی به این صورت است که نخست حوزه‌های پژوهشی در چند واجد ارزیابی (حدود ۷۰)، طبقه‌بندی می‌شود که در واقع رشته‌های پژوهش مانند شیمی، فیزیک، روانشناسی، علوم بالینی بیمارستانی و غیره هستند. برای هر واحد یک subpanel متشکل از خبرگان آن حوزه پژوهش (که اکثراً دانشگاهی هستند) تشکیل می‌شود. برای سال ۲۰۰۸، روانپزشکی، نوروساینس و روانشناسی بالینی یک subpanel دارد که سرپرستی آن با پروفیسور پیت مک‌گافین می‌باشد. چند subpanel یک panel بزرگتر را تشکیل می‌دهد و هر کدام از آنها بین ۹ تا ۱۸ عضو دارد.

مراکز دانشگاهی باید اطلاعات پژوهشی خود را به واحد (رشته) مربوطه ارائه نمایند. این اطلاعات شامل موارد زیر است: اعضای فعال مرکز و برای هر یک تا حداکثر چهار مستند علمی منتشر شده (مانند مقاله و کتاب)، میزان کمک‌های مالی کسب شده توسط آن مرکز، تعداد دانشجویان و دستیاران پژوهشی، و نیز

در شماره‌های پیشین در مورد روش‌های ارزیابی کمی و کیفی پژوهش توضیح داده شد. در طی چند شماره برنامه‌ها و نهادهایی که در کشورهای مختلف و نیز کشورمان به ارزیابی مراکز دانشگاهی و تحقیقاتی می‌پردازند معرفی می‌گردند. هدف این است که چشم‌اندازی از وضعیت موجود در جهان به دست آید و مشخص شود که برنامه‌ها و شیوه‌های موجود در کشورمان در این چشم‌انداز چه جایگاهی دارند. در این شماره به یک برنامه ملی ارزیابی کیفیت پژوهش در انگلستان می‌پردازیم:

Research Assessment Exercise (RAE)

این برنامه (RAE)، برنامه‌ای ملی در انگلستان است که به صورت دوره‌ای کیفیت پژوهش‌های مراکز دانشگاهی را ارزیابی می‌کند و از این طریق چگونگی تخصیص بودجه دولتی پژوهش به این مراکز را تنظیم می‌نماید. به عبارت دیگر، این ارزیابی، مشخص می‌کند که بودجه میلیارد پوندی دولتی به چه مراکزی و در چه اندازه‌ای تخصیص یابد، و به نحوی است که مراکزی که نمره بالاتری کسب می‌کنند، سهم بیشتری را به خود اختصاص می‌دهند. نتایج اولین دوره ارزیابی در سال ۱۹۹۲ منتشر شد و جدیدترین آن قرار است در سال ۲۰۰۸ انتشار یابد. RAE قصد دارد که از این طریق نه تنها راهنمایی برای نحوه تخصیص بودجه فراهم کند، بلکه منجر به تشویق و ترویج پژوهش‌هایی باکیفیت شود، چرا که مراکز

روانپزشکی کینگز کالج لندن و در رشته روانشناسی، دانشگاه‌های بیرمنگام، بریستول، کمبریج، آکسفورد، ریدینگ، یورک، گلاسکو، سنت اندروز، ویلز و کاردیف موفق به کسب نمره ۵* شدند.

البته برخی از صاحب‌نظران ایراداتی به شیوه RAE گرفته‌اند. یکی آن که اینگونه ارزیابی و تخصیص بودجه عملاً با دور باطلی منجر به حذف مراکز کوچکتر یا آنها که توجه بیشتری به امر آموزش می‌کنند می‌شود و تنها چند مرکز دانشگاهی سرآمد باقی می‌مانند. دیگر آنکه این ارزیابی وزن کمتری به تحقیقات بالینی و تحقیقات و خدمات بهداشتی می‌دهد و نیز آن که پرهزینه است. همچنین ممکن است ارزیابی تحقیقات بین رشته‌ای دچار محدودیت باشد. البته مسئولان RAE سعی دارند با در نظر گرفتن تمهیداتی در ارزیابی‌های بعدی به برخی از این ایرادات پاسخ دهند و با وجود این محدودیت‌ها معتقدند که هنوز RAE بهترین و عملی‌ترین انتخاب موجود برای ارزیابی پژوهش در این کشور است.

اطلاعاتی کیفی مانند نحوه عملکرد پژوهش، راهکارهای شکل‌گیری و توسعه پژوهش، سیاست‌گذاری‌ها و شاخص‌هایی در مورد پویایی و رشد پژوهشی و نیز محیط پژوهش. مهم آن که ملاک ارزیابی، تعداد مستند علمی (مانند مقاله) منتشر شده نیست. کیفیت پژوهش هر مرکز توسط خبرگان panel در یک مقیاس هفت درجه‌ای تعیین می‌شود: از ۱ تا ۲، ۳، ۴، ۵، ۵*، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰. نمره ۱ معادل این است که کیفیت پژوهش در هیچ کدام یا تقریباً هیچ کدام از زیرحوزه‌های فعالیت آن مرکز در سطح سرآمدی ملی نمی‌باشد و نمره ۵* به معنای این است که کیفیت پژوهش در اکثر زیرحوزه‌های فعالیت مرکز در سطح سرآمدی بین‌المللی و در باقی زیرحوزه‌ها در حد سرآمدی ملی است. نمرات ۱ و ۲ معمولاً منجر به عدم جذب بودجه و نمره ۵* به معنای جذب بیشترین سهم بودجه دولتی است (برای مثال تا چهار برابر نمره ۳). در سال ۹۹-۱۹۹۸، ۷۵٪ بودجه پژوهش «شورای سرمایه‌گذاری پژوهش در تحصیلات عالی» تنها به ۲۶ مرکز از بیش از ۱۰۰ مرکز تحصیلات عالی اختصاص یافت. بر اساس نتایج RAE در سال ۲۰۰۱، در انگلستان، در رشته روانپزشکی، دانشگاه کمبریج و انستیتو